

Källa: www.knut98.com

Hebriana hälsade på hos Knut

"Knut hade mycket att säga"

Denna vinter fyllde Knut 99 år, den 27. februari 2001. Men jag – Knuts son Lars – är långt från Sverige och har bitt min vän Hebriana hälsa på honom.

Kanske var det på grund av sin känslighet, sin intuition, sin förmåga till inlevelse som Hebriana höll på att gå under i schizofreni för omkring 20 år sedan. På grund av sin särskilda begåvning och sina erfarenheter kan hon förstå Knut.

För att hälsa på Knut reser hon och Nadja med tåg från sin hemstad som ligger ett tiotal mil från Borås. Nadja har hunnit bli 16 år. På bilden med Hebriana från 1987 är hon bara tre år.

Här återges en del av det Hebriana berättade på telefon om sina besök hos Knut.

**Knut i augusti 1964
vid sin sommarstuga i Körradal**

Hebriana med sin dotter Nadja 1987

Hebriana hos Knut 2001- 01-17

"Knut vet vem han är ... Men han har ingen annan möjlighet än att ligga och vänta på döden"

Knut sov mesta tiden. Det var ändå meningsfullt. Han var medveten om att vi var där.

En dam kom och sade: "Nu är det middag!" "Nej det vill jag inte," svarade Knut. Hon envisades. Då gjorde han en otålig, avvärjande gest: "Vad Ni tjarar! Kommer Ni nu här och tjarar igen!"

Knut har sin stolthet gentemot personalen. Han är inte förödmjukad.

Han är i underläge. Genom att uttrycka sig så bestämt försvarar han sig. (På grund av mina erfarenheter vet jag vad som är viktigt.) ***Det är nödvändigt för hans överlevnad. Tack vare detta finns han. Det är det som gör att man känner igen honom.***

Han vet vem han är. Han befinner sig där under protest.

Hebriana sjöng för Knut, "Uti vår hage", "Jag vet en dejlig ros" och andra sånger. Han låg och lyssnade, men när hon började sjunga "Rönnerdal" utbrast han: "Nej, detta vill jag inte höra".

Hebriana föreslog att de skulle ta en promenad. Det gick kanske 20 minuter. Knut halvsov. Så kom svaret: "Ja, vi kanske skulle ta en sväng i samhället. Jag går ju aldrig ut."

Men det blev ingen promenad. Knut är inte nyfiken på världen längre. Han har ingen annan möjlighet än att ligga och vänta på döden. Det skulle inte behöva vara så. Jag ser att han kunde vara nyfiken på världen. Det har blivit så konstigt för honom. Om han vore i en situation som inte är så steril, om han hade möjlighet, skulle han kunna vara nyfiken.

Förra gången Nadja och jag var där och vi satt och drack kaffe utbrast Knut: *"Varför lever jag?" Så där är det. Plötsligt utbrister Knut något. Ställer en fråga. Uttrycker sig väldigt tydligt.*

Det måste få ta tid. Man måste vara tyst länge: Lyssna till det som pågår i det inre. När jag satt där såg jag honom i den blå overallen i sin verkstad på Kråkekärrsgatan eller i Kärra (bilden ovan) eller när han körde bil. Jag undrade: "Vad upplever han. Är han också där?" Oftast när Knut ligger i sina drömmar är ju ingen hos honom. Är det annorlunda när någon är hos honom?

Jag, Lars: "När han uttrycker sig så där väldigt tydligt, det skulle inte ske utan Din *närvaro*."

Hebriana: "Inte heller utan hans!"

**"Du gjorde mig synlig.
Detsamma försöker Du
göra för Knut. Att vara
synlig är ett skydd."**

Hebriana hade pratat med Arne i telefon. Arne, som är Knuts yngste son, hade berättat för Hebriana om julen 1999. Knut var med om julfirande på en för honom främmande plats. Han hade kört ut Arne och de andra och låst dörren. Knut undrade vad de var för främlingar. Till slut hade låsmed tillkallats. Hebriana skrattade åt situationen. Hon förstod att Knut måste skydda sig. De andra kanske faktiskt var främlingar för honom. Och Knut var skräckslagen.

Knut har ju ingen möjlighet att vädja och skydda sig diplomatiskt, politiskt, psykologiskt.

Vad det innebär att vara så utsatt och så oförstådd vet Hebriana av sina egna erfarenheter för 20 år sedan.

Har människor i underläge några mänskliga rättigheter? Jag tänker på hur viktigt det är att Knut hävdar sig mot personalen. Hur nödvändigt det är för hans överlevnad.

Jag tänker på det Du har gjort för mig: Du gjorde mig synlig. Detsamma försöker Du göra för Knut.

Att vara synlig är ett skydd. När en människa syns blir också gärningar mot henne synliga. De uppenbaras. Det blir mindre risk för övergrepp. De flesta övergrepp sker mot människor som inte syns. Hebriana minns övergrepp mot henne själv för 20 år sedan. T.ex. en händelse 1980 i en polisbil. Hon var psykotisk och polisen kom och hämtade henne i hennes lägenhet ...

När jag är hos Knut ser jag inte en gammal man som ligger där. Mitt perspektiv är att **han är alla sina minnen. Jag ser hela hans liv. Han är omgiven av ekon.** Jag sitter där och lyssnar. Jag tror det är en trygghet för Knut. Men alla dessa ekon pågår oavsett om någon annan är där.

Man behöver inte göra eller säga något. Men för många människor är det nog svårt att upptäcka **allt det som pågår när det är tyst.** De kan inte relatera utan pratande.

Nadja sätter sig i fåtöljen och läser en bok. Precis som hemma. Men hon är närvarande. När Knut säger något som jag inte uppfattar hör Nadja och rättar mig.

När jag var liten i Pajala gick jag ofta till ålderdomshemmet. Det var ett gult, fint trähus och jag tyckte om att gå dit. Jag var 6 år. Jag gick bara in i korridoren och knackade på. Sedan bara satt jag där i en stol. Jag tyckte om att sitta i tystnaden. Ibland när jag var utanför på gården kastade de gamla ner polkagrisar i en påse.

Det var ju i Tornedalen. Jag hade vanan att knacka på i husen. När jag kom in kunde jag få saft och kaka. De frågade: "Vems flicka är Du?" Jag visste inte vad mamma och pappa hette. För mig var det inte viktigt. De var ju mamma och pappa.

Hebriana hos Knut 2001-02-13

"Det var underbart att se hans glädje över att komma ut."

Knut hade mycket att säga. Han talade om "farfar och hans hustru Valborg." Han förundrades. "Det är som om det är 14 dagar sedan jag såg dem. De framstår som alldeles levande för mig. Farfar hade en särskilt fin utstrålning. Han var annorlunda. Han arbetade på järnvägen i 50 år."

Det var sig själv han talade om som "farfar".

Knut välsignade Valborg och frågade var hon finns. Hebriana visste inte säkert om hon är begravd på kyrkogården i Borås. Knut sa att hon är i Amerika och att farfar är i Amerika.

(Amerika = Långt borta, liksom Knut vid sommarstugan 1964.)

Knut uttryckte sin kärlek och det är det bästa man kan göra när man förbereder sig för döden.

Knut talade om Kärra. Att han vill komma dit. Han tyckte att det skall sättas upp porträtt av "farfar och Valborg" i Kärra. "Inte vilka bilder som helst. Det skall vara fina, levande fotografier," sade han. Bilder där de framstår levande så som han såg dem framför sig nu.

De skulle gå en promenad. Knut satte sig upp. Då kom han på att han ville dricka kaffe. Nadja gick och hämtade. "Ta Du här också," sade han till Hebriana, och vred andra sidan av koppen mot henne. Att dela kopp så har han kanske varit med om när han var liten.

Knut knackade med koppen i fatet. Hebriana frågade: "Varför gör Du så?" "För att veta att den finns," svarade Knut. Han ligger för det mesta på sin säng. Han befinner sig i drömvärlden. Han är så långt borta från kroppen, från rummet. Han måste göra det som finns i "vår vanliga värld" tydligt för sig.

Knut behövde gå på toaletten. Nadja tyckte de skulle be personalen komma och hjälpa. Men det skulle inneburi ett brott i det som pågick. Det skulle störa vår kontakt, det vi höll på med. Då skulle han kunna bli upptagen av att försvara sig.

Hebriana ville inte att Knut skulle hamna i en sådan situation som på julafton när Bertil skulle hämta honom. När Bertil kom var Knut ilsken över "att alla gamla psalmsånger inte spelades längre." Både Bertil och personal försökte beveka honom. Förgäves: "Detta måste lösas innan jag lämnar stolen," vidhöll Knut.

Om Knut hamnar i ett läge där han måste försvara sig kan det hindra all rörelse framåt. Jag vet ju inte vad som skulle hänt, men jag ville inte ta risken. Personal har makten. Jag undrar hur de förhåller sig till sin makt. De kan kränka omedvetet av bara farten.

Men hur skulle det gå till på toaletten? Knut fick ge mig instruktioner. Det gjorde han bra.

Under bestyren frågade Knut: "När blir jag 100 år?" Och sedan: "Är Du 91 år?" Skrattande svarade Hebriana: "44 år." Det måste hon upprepa flera gånger. "***Njuter Du av Din unga kropp?***" frågade Knut. Hebriana svarade att hon tycker om att springa och att röra sig.

Sedan var det dags för promenaden. Knut fick på sig skorna, kepsen, jackan. Han gick några steg så där rejält stampande med fötterna i skorna, som om han tyckte det kändes bra. (Det kan ju gå veckor utan att Knut får komma ut.)

Ute var det milt men molnigt. Knut var verkligen glad över att komma ut. Han log. Han lyste upp. Han hade rollatorn. Den hanterar han säkert.

"Nu kan jag svälja," sade han. Knut har sväljningsproblem där han ligger på sin säng och att när han tuggar på täcket är det för att försöka få igång sväljningsreflexen. Redan genom en liten promenad ute rättas kroppens felfunktioner.

De gick en bit och satte sig på en bänk. Knut skakade på rollatorn och Hebriana frågade honom varför. "***För att visa att jag kan,***" svarade han med ett stort leende. ***Så har jag inte sett honom le tidigare.***

Men snart sa Knut: "Nu går vi in." Han hade inte varit ute på länge. Det kändes kallt. Särskilt som handskarna hade blivit kvar inne.

När de kom in fick Hebriana massera Knuts händer – de var iskalla – och hans fötter. Då kom ledsnad över Knut: ***"Jag försöker undvika smärta. Jag tycker livet är meningslöst. Jag finner inget nöje i att vara här."***

Jag hade nästan väntat mig det. ***Med tröst och gemenskap kommer ledsnaden. Annars är han förstummad av eländet, av lidandet.***

Han ligger där och tynar bort. ***Han försöker undvika sin smärta, sitt lidande, genom att fly in i sin dvala och hålla sig kvar där, i drömvärlden.*** Det förstärks av att han är på en plats där han inte känner igen sig själv, och omgiven av främlingar.

Det är fruktansvärt att han inte kan få komma ut varje dag. Att han inte kan få lite närhet och lite massage av någon som bryr sig om honom. Hebriana tyckte också man borde göra något åt hans sväljningsproblem som beror på att han ligger hela tiden.

För det mesta är Knut långt borta i drömtiden. När vi kom tror jag han låg och mindes, drömde sitt liv. Det krävs att man är där. Lyssnar. Det tar tid. ***När Knut knackade med kaffekoppen mot fatet, när han trampade så där rejält med fötterna i skorna, när han skakade rollatorn där han satt på bänken, är det för att han har varit så långt borta så länge. Det är ett slags gymnastik. Han behöver göra det som finns tydligt för sig. Det som finns i vår vanliga värld.***

I Pajala, när jag var liten, hyrde vi en lägenhet nära ålderdomshemmet, medan vi byggde vårt hus. De gamla brukade rymma till min mamma. Jag minns särskilt en gumma. Hon hade sin kudde med sig. Dessa ständiga rymningar!

Då kunde det bli lite roligt. Där fanns inga lås och koder. Knut däremot kan inte rymma. Och bli hittad. Han har det bara förödande tråkigt.

Det var underbart att se hans glädje över att komma ut.